

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն

ՅԱՅՏՆԻ ԶՈՒԹԱԿԱԶԱՐ Յ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Թէպէտ վաղուց ծանօթ է « Բազմավէպ » ի ընթերցողներում մեր հայրենակից Յ. Նալբանդեանի ամուսը, սակայն արժէ կրկին վերադառնալ այդ ամուսնի շուրջը և մամրամասնօրէն ծանօթացնել մեր հետ մեր տաճկահայ եղբայրներին, մի Խորուհաստուրի հետ, որ գրաւել է արդէն զրիթէ աշխարհահռչակ համբաւ մը. և իրաւամբ հայն կրնայ յիշել զՍա հպարտութեամբ՝ իրրեւ մերկայիս գեղարուեստական աշխարհի հազուագիւտ ջուլթակահարմներից մինը ։

Գովկաստում Մուսազաճութեամ շրջան կատարելով Պ. Նալբանդեան, Բաքու, Քիֆլիզ, Ալեքսանդրապոլ, և այլ քաղաքները, ամէն տեղ կատարեալ յաջողութեամբ արժանացաւ հանդիսականաց բուռն ծափահարութիւններին և ամփերջ կեցցէներին ։ Տեղական հայ և օտարազգի լրագիրք անաչառ քմնադատելով մեր արուեստը, համակարծիք գտնուեցան՝ քննորոշելու Պ. Նալբանդեանին որպէս Մշակուար վերաւոր. Այդ քմնադատութիւններից մեք ի միջի այլոց արձանագրում ենք « Ժամանակին » որ թուեցաւ մեզ մասնագիտի մը գրչի արդիւնք (N. 58. 1907. 16 մարտ) ։ « Պր. Նալբանդեանը Մուսազաճում է հիւսնայի արուեստական մերուքեամբ և զգացմունքների փափկութեամբ, մամուսանդ իւր սեփական հեղինակութիւնները ածելիս՝ թուում է ինքնամուրացութեամբ մէջ ընկզմել, միմիջեւ լարերի վրա նապուկ մաստմերը ծլվլում են սիրահար թռչնոց լեզուների մերդաշնակութեամբ » ։

Գեղարուեստական նաշակի հետ, մասն բնութիւնն օժտեր է մղան և արտաքին քարեմասնութիւններով, ձգելով դէպ ի առ ինքն ամենում համակրութիւնը քարեկամական և ըմկերական շրջամներում. Այդ արտաքին մնայքին, վառ վառում դէմքին աւելի փայլ են տալիս և մորա հոգեկան ըմտիւր յատկութիւնքը. Սա գաղափարային մուկորուած ոգուն պարզութեամբ եղած է միշտ համբողջ և զուարթ, շրջահայեաց և պատասաւեր, ոչ յաջողութիւնից շլացող և ոչ աշխատութիւնից խուսափող. քարծր շրջանների իրապաղքն է մոռացմնի տալիս մրան ժողովրդի դարձը. Գեղարուեստի արիստոկրատ դահլիճներից սկսած՝ մինչև թիֆլիզի քաղաքամասն հաւաք.

Յ. Նալբանդեան

քարի ռամկաժողով թէատրոնում, հաւասար կուրովով և նաշակով, շքեղօրէն և քաղցրահնչիւն թըթուացին Պր. Նալբանդեանի ջուլթակի լարերը. հայ Որփէոսի մերդաշնակ քմարի ծայրը դիւթել, մեղմացրել և հեզացրել էր մեր անգլիս սարերի առիւծներին, հայդուկներին. Սոքա՝ կրակի և սրի մէջ վարժած՝ օրինակել լուսութեամբ և յափշտակուած լսեցին հայ տաղամուտուր վարդապետ և ուրուընդոտ ծափահարութիւններով թնդացուցին օդը. այնքան մեծ էր կարգապահութիւնն որ Գե. տեղերուրդի ազմուականաց դահլիճներին ամգամ կըմային մախամծիլ այս հաւաքարի ժողովրդական թէատրոնին. Այդ տեղում առաջին անգամ հայազմ երաժշտի շմորիւ համերդաշնութեամբ զուգեցաւ արիստոկրատ գեղարուեստը դեմոկրատական լսողութեան հետ ։

Յ. Նալբանդեանը գտնուում է իւր երիտասարդական կուռ հասակում. Նա բնիկ յերմեցի է,

Ամույ հիմ գաղթականների սերունդից և ծնւել է Միմֆերոպօլում 1872 թ. Տակալիմ իմամսայ մա. մուկի մայրը մկատում է իւր որդու երաժշտութեան կարգէ գուրու յարմարութիւնը և յամծնում եմ կրթելու Յովհաննէս Մալիան ջութակահար — սիրող վարդեստի մը, որ հազիւ երեք ամիս պարապելէմ յետոյ, խոստովանում է իւր ամբաս. ակաճմութիւնը և խորհուրդ է տալիս ծնողներին մասնագէտի մը յամծնել երեխան։ Այժմուհետեւ փոքրիկ Յովհաննէսը յաճախում է ուսուցիչ Ֆեր. կովակու մօտ, որ առաջին անգամ 11 տարեկան անշակերտիմ՝ Ազնուականաց ժողովարանի մէջ համերգի համեց. մա մուսագեց մեծ յաջողութեամբ. Բարեբաղդ ծնողները քաջալերուած այդ դպրոցական զգալի յառաջդիմութեամբ, որոշեցին Սրամ ուղարկել Պետրբուրգի Կոնսերվատորիան ուր մտաւ 1886 թ. Գիւ. եւ ուսանողական մատարմաներից Պր. Նալբանդեանը աչքի ինկնող ոյժ էր և սկսել էր իւր անիոնը ջանքերի շնորհիւ արդարացնել իրա վրա դրուած բոլոր յոյսերը և մա 1894 թ. ամենայնող կերպով աւարտեց ուսանողական ըմթացքը, որոյ պատճառաւ Դուս. Դուս կառավարութիւնը զանձարանի հաշուով ուղարկեց է Սրամ արտասահման աւելի կատա. րիչագործուելու համար. Նախ աշակերտեցաւ Բերլինի Կոնսերվատորիայի յայտնի ուսուցիչ Դուսիմի մօտ, և ապա մի տարի եւս Լոնտոնում վարժեցաւ աշխարհահռչակ Պալսո Մարազատէի ձեռնց տակ։ Այսպէս իւր արուեստի և գիտութեան առատ պաշարով 1896 թ. վերադարձաւ Պետրբուրգ, ուր ուսուցչութեան ըմնութիւն տաւ. լով Կոնսերվատորիայի մէջ ստացաւ դասախօս. սութիւններ։

Պր. Նալբանդեան միշտ ամբասական իրա ամբարած հմտութիւնից, անդու աշխատութեամբ և ինքնակրթութեամբ օրըստօրը աւելի և աւելի զարգացնելով և կատարելագործելով իւր սիրած արուեստը, ինքզինքը արժանի արաւ Կոնսերվատորիայում աւագ ուսուցչի պաշտօն ստանալու, միանգամայն մշանակուեցաւ զգնական իւր անուանի ուսուցիչ ջութակահար Աուէրիմ։

Թէպէտ փոքր պատիւ չէ Պր. Նալբանդեանի այժմու գրաստ. դիրքը Կոնսերվատորիայում, սակայն աւելի մեծ մշանակութիւն է ստանում, ինչպէս լատագոյն տեղեակ ամօրեցմեր ասում եմ, եթէ էլ իկատի առնուի մի համգամբը, որ է գրոթ. Աուէրի դժուարահմա բնաւորութիւնը, Նա երբեք չէր համաձայնի Պր. Նալբանդեանին ընդունել իրա օգնական, եթէ զանհատած չլինէր Սրամ իրի իւր *altes ego* և դա է իսկապէս Պր. Նալբանդեանի տաղանդի արժամաւոր վարձաւորութիւնը։

Իսկ մեք ամենայն սրտով ողջունում եմ այդ երաժշտագէտի այդ պատիւը և ցանկանում եմք մըրաւ իրա արուեստակից ամամիսների դափնիները։

Հ. Գ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

† ՌԵԹԷՈՍ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(1848-1907)

Հիմաւորց կազմի մ'եւս, ըմկած, փոթորկա. հար, հայ գրականութեան ամտառակէմ. Տխուր է ամայութիւնը, հոն մամաւանդ՝ ուր աչքը սի. բելի հառարկայի մ'էր վարժուած. Անագորոյն է հարուածը, տրուած՝ յամծին Պերպէրեանի՝ ամբողջ հայ ազգիմ. Երեք կորուստ միանգամայն. Խմաստասէրի, Բանաստեղծի, Մամկալարժի. Այլ տիրական գոյնը Պերպէրեանի մկարագրիմ իր յատկութեանց շրջագիծը՝ իմաստասիրութիւն եղաւ. եթէ քմարը ձեռք առաւ, իթէ բազմա. պատկուի ուզեց ազնուացած հոգիներու մէջ, պաշտած ըլլալու համար էր — ծշմարտէմ զատ — Գեղեցիկ ու Բարիմ. Այս երեքը ուսումնասիրեց, այս երեքը իրագործեց. տեսականը՝ իր մէջ՝ կը մոյմամար գործեմականիմ հետ. ուսումը՝ իր մէջ՝ ոչ միայն մտաւոր վայելք մը՝ կեանքի կա. մոն մ'հղաւ։ Մարէ էակի իտալը շինած էր՝ քմա. զանցական սկզբունքներու համահմտ, և ջանաց գին առ գին ամոր մամնիլ. Անա թէ ինչչլուրջ մտածման հետ միացած էր իր մէջ ալքքան գող. տրիկ զգացում, և իր գրութեանց մէջ՝ հաստաւ, տուն միթիմ՝ ալքքան զեղեցիկ ձեւ. չեղաւ սա. կայմ ամոնցմէ որ մեծ՝ իրեւ Միտք և իրեւ Միրտ՝ հեռի կ'ապրիմ իրական կեանքէ, մնալով միշտ անհատ մը, բայց ո'չ գործիչ մը, բարե. րար մը։

Ի յարգանս իր յիշատակիմ կը մերկայացնեմք մեր ըմթեցողաց իր կեանագրականը։

ԽՍՐ.

Այս կենսաբեր եղանակին՝ կ'անհետանայ չայ գիտական աշխարհէն իր ամենին պատկանելի ներկայացուցիչներէն մին, — ՌԵԹԵՈՍ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ. իր մատուցած ծառայութիւնը. պարտք մը կը դնէ որ ամէն ուսումնական թերթ պսակ մ'աւելցնէ անոր չիբրիմ վրայ։

Խասգիւղէն էր հանգուցեալը. ծնած 1848ին. Ներսէսեանի վարժարանի աշակերտ, գեւ 10 տա. րեկան՝ մեծ ապագայ մը կը խոստանայ։ Երբ 18 տարեկան կ'ըլլայ, կը հասնի առաջին ուսուցչական շրջանին։ Ո՛հ, ուսուցչութիւնը, երիտա. տարական խանդը կ'իմացնէ՞ր իրեն թէ այդ ինչպիսի նուիրական և միանգամայն ծանրաբեկ պաշտօն մ'է. ինքն իսկ զայն կը նկարագրէ, ան. գիտակցաբար իր անձի նկարագիրը հոն դնելով։

«Մեծ գործարար մ'է ան, վարժապետը, կը կոչէ, կը դարձնէ անդու. ի՞նչ է կոածը, ի՞նչ է դար. բնածը. — միտք և սիրտ կը կոչէ, զաղափարներ և զգացումներ կը դարբնէ։ Կոշտ, տձեւ, միթիւն